

Gurhana Puşkin hem haýrandy...

Category: Edebi makalalar, Kitapcy

написано kitapcy | 22 январа, 2025

Gurhana Puşkin hem haýrandy... «GURHANA» PUŞKIN HEM HAÝRANDY

Rus poeziýasynyň parlak ýyldyzy hökmünde tanalýan Aleksandr Sergeýewiç Puşkiniň «Kuran» hakynda ýazan şygryny okap, Yslama bolan höwesi artmajak, ýüreginiň töründe oňa bolan gyzyklanma döremejek edebiýatçy, belki, ýok bolsa gerek. Yslam bilen içgin gyzyklanarlaryň birisi-de «Uruş we parahatçylyk» romanynyň awtory Lew Nikolaýewiç Tolstoýdyr. Hakykatdan-da Tolstoý çyn ýürekden yslamyýeti öwrenmek isläpdir we bu niýet bilen Osmanly döwletiniň patyşasy Abdulhamyt Han döwründe Stambula hat ýazypdyr.

«Doganlar Karamazowlar», «Jenaýat we jeza» ýaly birnäçe meşhur eserlerini giň okyjylar köpçüligine hödürlän we dünýä romançylary tarapyndan lider hökmünde saýlanan, beýleki meşhur rus ýazyjysy-da Dostoýewskidir. Ol hem jigisine ýazan hatynda «Maňa «Kurany» we Kantyň «Sagdyn akylyň tankydy» kitabyny iber» diýndigini köpiňiz eşiden bolsaňyz gerek.

Biz nu makalamyzda «Kurana» bolan uly gyzyklanmasy we söýgüsi bolan Tolstoýyň ýa-da Dostoýewskiniň däl, eýsem bu iki ýazyjyda täsir eden başga bir şahyryň üstünde durup geçmekçi. Ýagny Dostoýewskä: «Her günü üçin özüne bir küýze altyn tölenýär diýdiren Puşkiniň gürrüňini etmekçi.

Aleksandr Sergeýewiç Puşkin 1799-njy ýylda Moskwada dünýä inýär we kakasynyň täsiri bilen, diýseň gowy bilim we terbiýe alýar. Heniz çagaka onuň ukyp we başarnygy her kesiň dykgatyny özüne çekýär. Kän wagt geçmänkä-de il arasynda «bütün Russiýanyň iň talantly şahyry» diýlen derejä ýetýär.

«Puşkiniň on ýylda rus edebiýatyna goşan goşandyny, ondan öňki edebiýatçylar ýüz ýylda-da goşup bilen däldirler. Onuň döreden we ösdüren edebiýaty özünden ozal döredilen bütün rus edebiýatyna deňdir» diýip, edebiýaty öwrenji alym Olga Tarakanowa nygtaýar.

Beýik rus kompozitorlaryndan Çaykowskiý, Glinka we Rahmaninow

dagy hem Puşkiniň şygrylaryna diýseň gymmatly sazlar ýazypdyrlar.

Puşkiniň eserleri her ýyl 15-20 million töweregi nusga bilen neşir edilse-de, ýene okyjylar köpçüliginiň islegini doly kanagatlandyryp bilmeýär. Puşkiniň eserleri häzire çenli daşary ýurt dilleriniň 104-ne terjime edilip, 157 million 208 müň nusgalykda çap edildi.

Puşkin 1824-nji ýylda Mihaýlowskiý obasynda gözastyna alynýan wagtlary «Kurany» olamak we ony ýakyndan öwrenmek mümkinçiligini tapýar.

Pygamberimiz Hezreti Muhammede (s.a.w) iberilen, öýkünilip bilinmejek uslyby bilen arap şahyrlaryny dyza çökeren, dogrusy «beýle bir eseri ynsan ogly hiç haçan aýdybam, ýazybam, beýan edibem bilmez» diýdirip, olara Allanyň öňünde sežde etdiren «Kuran», hakyky geniý Puşkini-de dabanyndan beýnisine çenli sarsdyrýar.

«Kurany Kerimi» arapça asyl nusgasyndan okap bilmese-de, okan terjimesi onuň şahyr ruhuny heýjana getirýär. «Kuran» aýatlarynyň beýan edýän pikirleri we gозellikleri ony jadylaýar. Ruhy duýgulardan püre-pür bolan köňli, ylahy gözyetimlere sary ganat ýaýyp, uçmaga başlaýar. Iň soňunda nur damjalary halynda ýagan ylham ýagmyrlary oňa poema ýazdyrýar. Puşkiniň «Kuranyň täsiri bilen» atly bu kasydasy, onuň mukaddes kitabymyz hakyndaky düşünjeleriniň şahyrana galyba guýlan şekilidir.

Diller, milletler, ýurtlar we döwürler üýtgeşe-de, ynsan ýene şol ynsanlygyna galýar. Pygamberimiziň zamanynda ýaşap geçen bir arap şahyrynyň «Kurany» okanynda alýan täsiri bilen, ondan 13-14 asyr soň ýaşap geçen bir rus şahyrynyň duýýan duýgulary kän bir tapawutly däldir.

Puşkiniň ol poemasyndan okan böleklerimiz bize bu hakykaty ýatladýar.

Bu dünýeden gaty ir giden, ýagny 38 ýaşynda aradan çykan rus poeziýasynyň parlak ýyldyzy bu beýik adamyň ömri orta ýolda kesilmän dowam etsedi, onda ol «Men musulman» diýermidi, diýmezmedi belli däl. Emma bir zady bilýäris, ol hem 70 ýyldyr slawýanofil toparlaryň Puşkiniň Yslam we «Kurandan» söz açýan

şygrylaryny ilniň ýüzünden gizlemegine garamazdan, bu hakykatyň ahyry gömülgi ýerinden çykarylyp, ynsanýetiň nazaryna hödürlenjekligidi. Allaha şükür, aga ak, gara bolsa gara diýiljek ol garaşylýan günlere hem ýetdik. Ynha, Size şol kasydadan bölek hödürleýäris.

■ «Kuranyň täsiri bilen...»

Sarsmaz, ýer ýüzi sarsmaz,
Gökle bolsa gupba-gupba...
Sensiň, Eý, Beýik Ýaradan!
Erki ýeten her bir hökme...

Deňiz bolsa ýeri basmaz,
Gury ýer-de hopmaz deňzi...
Tolkun-gomlaryň içinde
Özüňsiň goraýan bizi...

Sensiň, sensiň, eý Rehimdar,
Gula hem soltanlyk beren...
Hem Nurlar saçan «Kurany»,
Ol Muhammede iberen.

Bizem topar-topar bolup,
Ol nura baralyň hökman:
Gözlerimiziň önünden
Goý, syrylyp gitsin duman...

Taýýarlan: Hanguly GULLYN. Edebi makalalar